

**Euro-Latin American Parliamentary Assembly
Assemblée Parlementaire Euro-Latino Américaine
Asamblea Parlamentaria Euro-Latinoamericana
Assembleia Parlamentar Euro-Latino-Americana**

Výbor pro hospodářské, finanční a obchodní záležitosti

17. 9. 2012

PRACOVNÍ DOKUMENT

Obchod se surovinami mezi zeměmi EU a Latinské Ameriky a Karibiku

Zpravodajka Evropského parlamentu: Catherine Grèze (Verts/ALE)

I. Úsilí o spravedlivější obchod

Surovina je základní materiál, z něž se po zpracování, úpravě nebo sloučení s jinými surovinami vyrábí konečný produkt. Tento pojem tedy označuje přírodní nezpracovanou základní látku. K surovinám lze tudíž řadit přírodní latex, železnou rudu, surovou ropu, dřevo, uhlí, zlato, stříbro, lithium, měď, olovo a hliník.

Řada zemí Latinské Ameriky má dlouhou historii důlní těžby a těžba surovin také po dlouhá staletí utvářela vztah těchto zemí k Evropské unii. V této souvislosti je třeba poukázat na to, že tradiční styky mezi LA a EU se staly v současné době platformou pro obchodní výměnu, neboť evropský blok představuje významný zdroj přímých zahraničních investic do tohoto regionu. Podle statistického úřadu EU, Eurostatu, zaujímá tento blok 20 % světového obchodu a je druhým obchodním partnerem LA. Latinská Amerika se tradičně soustředí zejména na prodej vlastních surovin Spojeným státům americkým a Evropské unii (EU) a získává od nich průmyslově zpracované výrobky s vysokou přidanou hodnotou. Na dovozu z Latinské Ameriky do Evropské unie se vysokou měrou podílí produkty těžebního průmyslu (18 %), suroviny (2,4 %), paliva (11 %), ručně zpracované výrobky (10 %), chemické produkty (5 %), stroje a dopravní zařízení (3 %) a produkty automobilového průmyslu (11 %). EU prodává do Latinské Ameriky produkty s přidanou hodnotou vyrobené za pomoci moderních technologií, například zemědělskopřůmyslová zařízení, materiál pro dopravní odvětví a chemické produkty. Nárůst těchto obchodních výměn v posledních dvaceti letech odpovídá většímu přílivu investic – od roku 1990 do roku 2001 se objem celkových investic do nerostných surovin v Latinské Americe zvýšil o 400 % a v roce 2005 směřovalo do tohoto regionu 23 % celkových investic.

Také pro Evropskou unii představuje obchod se surovinami zásadní výzvu, o čemž svědčí iniciativa Evropské komise z roku 2008 pod názvem „Iniciativa v oblasti surovin – uspokojení kritických potřeb pro růst a zaměstnanost v Evropě (COM(2008)0699). Evropské průmyslové odvětví má stále větší potíže při zásobování surovinami a zvláště pak „14 kritickými surovinami“, jak je určila Evropská komise. Budoucnost evropského průmyslu závisí především na těchto surovinách, spíše než na energetických zdrojích či zemědělských produktech. Tyto zdroje jsou obzvláště důležité pro přechod na nízkouhlíkové udržitelné hospodářství, jelikož se jich používá při výrobě moderních technologických produktů jako např. katalyzátorů či baterií nebo při výstavbě zařízení na výrobu energie z obnovitelných zdrojů. Kromě toho mohou být tyto výzvy podle usnesení Evropského parlamentu o efektivní evropské strategii pro suroviny (2011/2056(INI)) ze září roku 2011 příležitostí pro nová inovativní partnerství založená na vzájemně výhodné spolupráci mezi EU a třetími zeměmi.

Obchod se surovinami je proto zásadní výzvou jak pro Evropskou unii, tak pro Latinskou Ameriku. V tomto odvětví jsou osudy těchto dvou regionů úzce propojeny, jelikož sdílí hodnoty a priority, jako je úsilí o mír a bezpečnost, posilování demokracie a prosazování lidských práv.

Skutečnost, že latinskoamerické země vyvázejí především suroviny (kterýžto jev byl již v 60. letech 20. století popsán jako orientace regionálního vývozu na produkty primárního sektoru), stále představuje jednu z největších překážek skutečného rozvoje. Přes určité pokroky v diverzifikaci výroby v Latinské Americe se toto zaměření ani po padesáti letech podstatně nezměnilo a u některých zemí v regionu je tato tendence naopak dokonce ještě

výraznější.

Latinskoamerická produkce a vývoz do EU by se ve střednědobém i dlouhodobém měřítku měly pokud možno opírat o přeměnu surovin ve výrobky s přidanou hodnotou, což Latinské Americe umožní vytvořit vhodné podmínky pro udržitelný rozvoj jejího hospodářství a pro modernizaci výrobního systému. Tak bude možné rozvinout mezi těmito dvěma regiony oboustranně přínosný vztah. Těžba zdrojů by tak mohla přinést prospěch hospodářství jednotlivých států díky daním a navýšení licenčních poplatků, což se jeví jako zásadní předpoklad k získání vlastních finančních prostředků na podporu rozvoje a na investice do diverzifikace výrobního odvětví.

II. Přejchod na udržitelnější hospodářství

A. Riziko závislosti v případě krize

Evropská unie se v současnosti nachází ve vážné hospodářské krizi. To má pochopitelně dopad ve státech, které s ní obchodují, jelikož krize destabilizovala světové kapitálové trhy. V důsledku prudkého snížení cen surovin a hospodářské krize v Evropské unii klesl od května roku 2008 do května roku 2009 objem latinskoamerického vývozu do Evropy o 24 %. Od poloviny roku 2009 pak zvýšení cen surovin vedlo k postupnému oživení vývozu ze zemí Latinské Ameriky do Evropské unie. Tento vývoj ovšem upozornil na nebezpečí, které s sebou nese přílišná ekonomická závislost na jediném regionu.

Krizi se bezpochyby ještě zdaleka nepodařilo zcela překonat a kdykoli se může opakovat. Složitá situace, v níž se nachází Evropská unie, může prostřednictvím obchodu, investic, toku pracovních příjmů a fiskální rovnováhy negativně ovlivnit i Latinskou Ameriku. V rámci kontextu, jímž se zabývá Daniel Titelman, ředitel oddělení pro studium Ekonomické komise ECLAC, lze finanční krizi z roku 2008, která vznikla v důsledku tzv. rizikových hypoték, považovat za první část zápasu, z něhož Latinská Amerika vyšla s velmi dobrým výsledkem. Situace v Řecku, která se může rozšířit i na další ekonomiky Unie, například Portugalsko nebo Španělsko, je teprve začátkem „druhé části“. Jak uvádí Mezinárodní měnový fond ve své poslední zprávě, „nejhorší je strach z neznáma“. V důsledku této nejistoty může dojít pouze k vyostření hospodářské krize a ke snížení míry růstu. Z ekonomického hlediska proto cestu z této nebezpečné závislosti představuje rozvoj vlastního výrobního odvětví, podpora produkce výrobků s přidanou hodnotou a diverzifikace hospodářství, které umožní čelit nebezpečí, jež představuje hospodářství založené převážně na těžbě zdrojů.

B. Nebezpečí pro zemědělství a přístup k vodě

Zemědělství v Latinské Americe má veškeré předpoklady k ovládnutí mezinárodních trhů, jelikož více než dvacet zemí, které tvoří tento region, produkuje díky levné pracovní síle vysoce kvalitní zboží za konkurenční ceny. Hrozí však nebezpečí, že sektor tržních plodin určených na vývoz (tzv. cash-crops) ohrozí prostřednictvím zabírání úrodné půdy výrobu potravin, často soustředěnou v rodinných podnicích na venkově. Kromě toho skutečnost, že se těžebním společnostem poskytuje území za účelem těžby surovin, vede v mnoha případech k tomu, že obyvatelstvo venkova musí kvůli rozsáhlým těžebním projektům opustit své

živobytí.

Ve všech fázích těžby se spotřebuje velké množství vody. V některých dolech (povrchových) se denně spotřebuje až sto milionů litrů vody. Znečištění vody v důsledku jejího využívání při těžbě a také postup získávání zlata perkolací, k níž je třeba velkého množství kyanidů, spolu se znečištěním prachem obsahujícím vysoké procento nerostů může vážně poškodit lidský organismus a mít nezvratný negativní dopad na ekosystém, zemědělskou půdu v blízkosti těžebních oblastí, na povodí a řeky.

Neustále vzrůstá riziko sociálních konfliktů. Celkem téměř jedna třetina těžebních činností v Latinské Americe (139 případů z 337) v minulosti vedla ke konfliktům s obyvateli žijícími v oblastech, které byly propůjčeny těžebním společnostem. Riziko konfliktů motivovaných spory o vodu je přirozeně vyšší tam, kde je voda vzácná, nebo v zemědělských oblastech. Neustále vzrůstá počet případů, kdy obyvatelé zasažení těžební činností vystupují na obranu svých zájmů; jedná se především o venkovské obyvatelstvo a domorodce, kteří se kvůli negativnímu vlivu na zdraví a poškození životního prostředí potýkají s očividnými problémy, jsou si vědomi škodlivého vlivu těžby a nemohou se příliš podílet na rozhodování, především pokud jde o licence k průzkumu území a těžbě, které jednostranně udělují státy, kde žijí. Zmíněná rizika související s těžbou uznala i Mezinárodní rada pro hornictví a kovy, což je dokladem toho, že tyto konflikty představují pro toto odvětví globální strategický problém.

Je tedy rovněž důležité, aby v regionu existovala společná politika zaměřená na ochranu pralesů a vodních a nerostných zdrojů a aby byla ve spolupráci s EU zajišťována ochrana životního prostředí Latinské Ameriky. Evropská unie, která kupuje od Latinské Ameriky primární produkty, musí nadále zajišťovat politický prostor pro dosažení konkrétních závazků, jimiž podpoří zachování jejich zdrojů a šetrný přístup k nim.

C. Rizika spojená s omezeným množstvím surovin

Vývoz surovin do Evropy způsobil, že se Latinská Amerika stala významným zdrojem primárních produktů. Pokud však budou přírodní zdroje těženy v nadměrné míře, může to poškodit udržitelnost životního prostředí v latinskoamerickém regionu. Současné okolnosti a především omezené množství zdrojů tedy vyžadují, abychom při těžbě brali větší ohled na udržitelnost. Používání vhodnějších a méně znečišťujících technologií (účinné využívání zdrojů), opětovné využití a recyklování, snaha vytvářet přidanou hodnotu v regionu, odkud zdroje pochází, a také diverzifikace zdrojů výroby a zaměstnanosti v rámci celého hodnotového řetězce minimalizují závislost regionů a zaručují jejich zachování i pro další generace.

V této souvislosti je třeba, aby Evropská unie a její členské státy podporovaly rozvojové země prostřednictvím výměny zkušeností v oblasti udržitelnějších těžebních metod, zlepšení účinnosti při využívání surovin a recyklace. To zdůrazňuje i sdělení Evropské komise s názvem „Iniciativa v oblasti surovin – uspokojení kritických potřeb pro růst a zaměstnanost v Evropě“ (COM(2008)0699) a rovněž sdělení z roku 2011, které je doplňuje.

D. Rio+20 a mezinárodní závazek k přechodu na udržitelné hospodářství

Konference Rio+20 potvrdila, že mezinárodní společenství musí nutně změnit současné modely výroby a spotřeby. Jedním ze zásadních prvků této strategie je rozumnější a udržitelnější využívání přírodních zdrojů, a to nejen kvůli poškozování životního prostředí souvisejícímu s těžbou, ale také kvůli rizikům, která hrozí v souvislosti s nedostatkem nebo dokonce vyčerpáním některých důležitých či nezbytných přírodních zdrojů.

III. Ekologické investice znamenají investici do budoucnosti

Předpokládá se, že právě v současnosti má Latinská Amerika nejlepší příležitost rozvinout svůj výrobní sektor a jako region si zajistit vedoucí postavení ve světě. Na druhé straně se na mezinárodní obchodní scéně prosadily země BRIC (Brazílie, Rusko, Indie a Čína), což opět nastolilo rovnováhu mezinárodních kapitálových toků. Zde je důležité povšimnout si skutečnosti, že tyto země, jejichž hospodářství zaznamenalo prudký rozvoj, vsadily na energii z obnovitelných zdrojů, neboť si uvědomovaly, že těžební průmysl vždy přinášel prospěch především nadnárodním společnostem, způsoboval nenapravitelné škody životnímu prostředí i společnosti a vedl k tomu, že se oblasti těžby nedokázaly vymanit z chudoby.

Čína v roce 2010 už podruhé v řadě obsadila v celosvětovém žebříčku druhé místo mezi zeměmi, které nejvíce investují do energie z obnovitelných zdrojů. Právě čínské podniky vyrobily více než polovinu (55 %) nových fotovoltaických panelů, zatímco evropské podniky jich ve stejném roce vyrobily pouze 13 %. Energie z obnovitelných zdrojů představovala v Číně v daném roce přibližně 26 % celkové kapacity elektrické energie, 18 % výroby a přes 9 % spotřeby koncové energie v zemi. V Číně bylo rovněž zprovozněno 50 % celosvětového počtu nových větrných elektráren. V Indii, další zemi ze skupiny BRIC, se v hojné míře vyrábí větrné elektrárny. S 13 GW energie vyrobené větrnými elektrárnami se země v celosvětovém měřítku umístila na pátém místě. V oblasti investic do energie z obnovitelných zdrojů se v roce 2010 Indie s investicemi ve výši 3,8 miliardy umístila na osmé pozici.

Podle názoru Silvie Reyesové, ředitelky pro oblast obchodních informací kolumbijské kanceláře pro podporu vývozu, PROEXPORT, je Latinská Amerika bohatá nejen množstvím neobnovitelných zdrojů, k nimž patří uhlí, ropa a zemní plyn, ale má i značný potenciál, pokud jde o výrobu energie z obnovitelných zdrojů za použití vodní energie a biomasy, které představují budoucnost lidstva. Latinská Amerika má tedy všechny předpoklady k tomu, aby se pro ni toto století stalo zlatým věkem.

IV. Konkrétní doporučení

Zdokonalit stávající dohody mezi oběma regiony a změnit směr probíhajících jednání

Kvůli zmíněným rizikům je v současné situaci nutné zlepšit regulaci odvětví surovin. V současnosti tvoří mezinárodní rámec pro obchodní výměnu mezi Evropskou unií a Latinskou Amerikou bilaterální dohody o investicích. Některé základní stavební prvky těchto dohod o volném obchodu však vytvářejí podmínky podněcující vznik konfliktů, což ohrožuje

obchodní výměnu mezi těmito dvěma regiony. Zde je několik důležitých bodů:

a) Zásada národního zacházení Tato zásada, téměř automaticky zahrnovaná do všech dohod mezi EU a Latinskou Amerikou, má negativní dopad na nově vznikající průmyslová odvětví a na vnitřní rozvoj, neboť nadnárodním investorům (kteří mají k dispozici zahraniční stroje, technologie i zahraniční kapitál) zajišťuje rovnocenné postavení s místními podniky.

b) Práva duševního vlastnictví

Kvůli současnému systému patentů zůstávají technologie v rukou velkých společností severu. Země jihu k nim nemají přístup, a to brání vnitřnímu průmyslovému rozvoji. Oblast práv duševního vlastnictví je třeba řešit kreativně, tak aby pokryla jak potřeby spojené s globalizací, tak nutnost vnitřního rozvoje.

c) Přímé zahraniční investice

Ustanovení, jako je „nepřímé vyvlastnění“ (v situaci, kdy nové vnitrostátní právní předpisy omezují manévrovací prostor investorů), brání vyváječím zemím posílit své právní předpisy v sociální oblasti a v oblasti životního prostředí. Vystavují se tak totiž riziku žalob a možnosti, že budou muset platit nezanedbatelná finanční odškodnění.

d) Liberalizace služeb

Rozsáhlá těžební činnost vyžaduje velké množství vody a energie, což ohrožuje přístup k těmto základním službám. Liberalizace tohoto odvětví může mít výrazný negativní dopad na obyvatele, a tudíž je nutné k ní přistupovat s co největší opatrností.

Posílit a vyvážit správu v tomto odvětví

Jak jsme zjistili, správa v odvětví surovin je v současné době velmi slabá a nevyvážená. Předkládáme několik návrhů, jak ji posílit:

- a) regulovat činnost na burze a řídit spekulaci tak, aby se omezily výkyvy cen surovin,
- b) podpořit iniciativy, jejichž cílem je větší transparentnost v tomto odvětví (např. *Iniciativa pro transparentnost v těžebním průmyslu (EITI)*),
- c) ratifikovat úmluvy proti korupci a uzavřít tzv. daňové ráje,
- d) spolupracovat v daňové oblasti, tak aby se zaručilo, že zahraniční investoři budou přispívat přiměřenými odvody k rozvoji v zemích, kde působí,
- e) uložit podnikům povinnost zveřejňovat výroční zprávy s podrobnými informacemi o objemu výroby, zisku a výši zaplacených daní a o opatřeních, která uplatňují v sociální oblasti a v oblasti životního prostředí, a zlepšit tak jejich sociální odpovědnost,

- f) ratifikovat a provést úmluvy Mezinárodní organizace práce a začlenit je do dohod, o jejichž uzavření se jedná, nebo které jsou revidovány, a rovněž ratifikovat vhodné kontrolní mechanismy a dohlížet na jejich uplatňování,
- g) dodržovat mnohostranné dohody v oblasti životního prostředí a respektovat právo na přístup k vodě jako jedno z lidských práv, tak jak ho uznala Organizace spojených národů,
- h) spolupracovat na výzkumu a technologickém vývoji v oblasti udržitelnějších postupů těžby surovin, technologií opětovného použití a recyklace a ekodesignu,
- i) vymezit na základě stavu místního životního prostředí, výskytu konfliktů a zranitelnosti místní společnosti a kultury oblasti, kde je možné těžit a kde nikoli,
- j) dodržovat povinnost konzultace či svobodného, předchozího a informovaného souhlasu domorodých obyvatel a zásadu poskytování podrobných a relevantních informací v rámci konzultací ve fázi předcházející účasti domorodých obyvatel na rozhodování v souladu s úmluvou Mezinárodní organizace práce č. 169 a deklarací OSN o právech původních obyvatel,
- k) usnadnit poškozenému obyvatelstvu přístup ke spravedlnosti,
- l) prosazovat zavedení „diplomacie v oblasti surovin“ (COM(2011)25 final) v souvislosti s otázkami lidských práv a řádnou správou věcí veřejných,
- m) vytvořit jednoznačnější kritéria pro nový investiční nástroj pro Latinskou Ameriku (LAIF) a zajistit tak, aby účinně přispíval k dosažení cílů udržitelného využívání zdrojů.